

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 74.

Koosolek 4. veebruaril 1919 Toompea lossi Valges saalis,
Tallinnas,

Koosolek kell 11¼ e. l.

Koos oli 42 maanõunikku: A. Kurrikoff, H. Pöhl, Hans Roos, J. Parik, J. M. Ainson, Chr. Arro, Joh. Kurvits, H. Riiberg, T. Kuusik, Ed. Kansmann, J. Jaakson, Jul. Seljamaa, K. Ast, K. Parts, J. Kärner, J. Koort, O. Strandmann, M. Meos, T. Laur, J. Lasn, A. Kohver, P. Pöld, H. Raudsepp, F. V. Mikkelsaar, Joh. Kukk, H. Kruus, A. Oinas, Victor Neggo, Max Bock, A. Podrätshik, J. Reintam, M. Kiirats, P. Johanson, J. Raamot, A. Birk, K. Baars, K. Virma, K. Grau, A. Veiler, K. Saral, K. Päts, J. Temant.

Juhatab esimees K. Parts.

Protokolli kirjutab sekretäri vanem abi J. Parik.

Päevakord:

1. Läbirääkimised Valitsuse seletuste üle.
2. Seisukoha võtmine Valitsuse tagasiastumise teadaandmise üle.
3. Ministrite vastutusele võtmise seadus.
4. Maanõukogu väeteenistuse kohustuse küsimus.
5. Riigikontrolli seadus.
6. Ajutise Valitsuse komissaride küsimus.

1. Tervitused.

Vägede Ülemjuhataja telegrammi kannab esimees ette ja see võetakse kiiduvaldustega vastu. (Vaata sissetulnud telegramm nr. 865, lisa nr. 1).

2. Läbirääkimised Ajutise Valitsuse aruannete üle.

Mn. A. Veiler (töer.): Peaminister ütles eila, et meie sõjaväega vasturevolutsiooni teha ei saa, sest et ta demokratiline on. See väide on täiesti õige. Meie sõjamees on võitleja, ühtlasi aga ka riigikodanik. Meie sõjaväes on kõik meie paremad pojad, omavalitsuse tegelased ja juhtivad jõud. Kõik see on aga just üheks põhjuseks, miks Maapäev pidi kokku astuma, sest meie riik on noor ja sellepärast on palju vigasid tehtud — küsimus on, kas ei saaks ühte osa neist vigadest ära hoida; selle juures peatan. Meil puudub süsteem ja selles on vidage põhjus. Kõik teavad, mis olukorras sõjavägi on loodud. Ei olnud seadusi saadaval, kus võis siis veel igalt vähemalt sõjaväe

ametnikult nende tähipäälset täitmist nõuda. Kuid suski ei maksa salata, et terve rida vigasid on tehtud, mis oleksid võinud ära jaada. Selguseta vahekord on meil siiamaaale ka kaitseleidu ja sõjaväe vahel. Kaitseleitu võeti inimesed, kes nõrga tervisega ja sõjavälja teenistuseks kõlbmatad; sinna võeti ära ka omavalitsuses ja riiklistes asutustes tarvis minevad jõud, mis nende asutuste tegevuse pääle halvavat mõju on avaldanud. Meie linnade omavalitsuse tegevus on nõrgendatud ja nad on sunnitud keskvalitsuselt laenusid nuruma, sest et nad midu enam edasi ei saa elada. Tehniliste tööjõudude mobiliseerimise tõttu seisavad paljud väärtuslised varandused koristamata ja kaovad vähehaaval. Kallid ehituse palke tarvitatakse põletispuudeks, aga sõjaväljal on palju haigeid ja need tuleks säält tagasi oma igapäevase töö juurde tuua. Teine väärnähtus on põhja armee. Ei ole ühegi asja kohta ajalehtede toimetustele nii palju kaebtusi tulnud, kui just selle armee tegevuse kohta, sest nad talitavad meie maal nii, nagu korralik vaenlane äravõidetud maal ei julge toimetada. Siin on mn. K. Asti ütetus õige, et need ainult seljataguse kangelased on.

Ei taha pikemalt peatada sõjavälja kohtute tegevuse juures. On ju arusaadav, et meie ohvitserisi ei saa vilunud, harilikkude elukutseliste ohvitseridega võrrelda ja peaministril on õigus, kui ta ütleb, et on juhtumisi olnud, kus ei saanud aega oodata — tuli karmilt ja halasamatata talitada.

Riigi sisemise elu korralduse juurde üle minnes ei pääse mööda komissaride instituudist. Komissarid on säält, kus nad olemas, elu harilikkudest rööbastest välja viinud. See instituut on õnnetu, valik isikutes veel õnnetu. Pruugib ainult Läänemaa komissari nimetada, kes isegi riigikeelt ainult niipalju oskab, et aga „maarahvaga“ hädapärast asju ajada. Just neis maakondades, kus neid veel ei ole, ehk kus nad midagi ei tee, on seisukord võrdlemisi õnnelik. Ka kohtutegevuse alal ei või väärnähtusi nimetamata jätta — vangimajad on täis, nagu mitte kunagi tsaarivalitsuse ajal. Inimesi peetakse kinni ilma, et neile süüdistusi ette pandaks, muu hulgas ka endist Tallinna linna toitlusvalitsuse juhatajat Bleimanni. Samal ajal jooksevad aga vabalt ringi inimesed, praostidest algades ja Balti parunitega lõpetades, kellest kõigil teada on, et nad meie vabariigi äraandjad on olnud.

Seda kõike paneb meie demokraatline sõjavägi tähele ja need nähtused ei või tema vaimustust tõsta. Siin on ühist süsteemi tarvis.

Väljaminekud sõja pääle on väga suured ja tarvis on, nii pea, kui vähegi võimalik, sõda lõpetada. Tarvis on sõja sihid selgelt üles seada, mida meie sõjavõimud ja Ajutine Valitsus siamaale veel kordagi teinud pole. On olnud halbtusi, mida parandada oleks saanud, veel rohkem neid, mille parandamine võimatu oli. Nende viimaste eest ei tee meie Valitsusele niisugust etteheidet, meie toetasime Valitsust ilma ühegi aga'ta, aga see ei võta meil mitte veel võimalust ära väärnähtuste kõrvaldamist nõuda ja Valitsuse tegevust arvestada.

Kohtuminister J. Jaakson: Küsimus seisab selles, kas peab riigis kindel kord valitsemise hakkama või võib igaüks nii talitada, kuidas ta tahab. Sellest ei ole küll, kui seadusi kirjutatakse, vaid nad peavad ka koha pääl täidetud saama; selles just seisabki pääraskus. Teiseks on põhjusemõtteline tähtsus sellel, kes selle üle valvama peab, et seadused täidetud saaksivad. Maapäeva ees on seaduste täitmise eest vastutav Ajutine Valitsus — tema kohus on sellepärast ka seaduste täitmise üle valvamine. Ta peab kindlalt selle üle valvama ja seda ainukest ülesannet on Ajutine Valitsus komisсарide instituudiga kätte tathnud saada. Teie mäletate, kui raske oli alguses seisukord. Esimesest 2000 mehest, keda Ajutine Valitsus suutis sõjariistadega ja muu tarviliku kraamiga varustada, jooksivad 70% laiali oma koduvaldadesse ja elasivad sääl vabalt. Ei olnud ühtegi jõudu, kes neid säält suutis tagasi tuua, sest et kohtadel paljude vallavalitsuste eesotsas mehed seisivad, kes väljast pääletungiva vaenlase poole hoidsivad ja valmis olid teda aita-ma. Keskvalitsuse ametnikka ei olnud aga koha pääl olemas. Tarvis oli võim luua, kes kindlustab seaduste ja Valitsuse käskude täitmise koha pääl. Ainult selleks, et seaduslikkuse järele valvata, on komisсарid kohtadele määratud. Nad ei ole mitte seda, kelleks olivad omal ajal tsaarivalitsuse komisсарid, kelle ülesandeks oli vallavalitsuste juures hoolekandja osa etendada. Nad muutusivad vallavalitsuste otsuseid oma hääksarvamise järele ehk panivad nende muutmise administratiivses korras ülemusele ette. Ajutise Valitsuse komisсарid annavad aga iga seaduse rikkumise kohtusse harutamiseks ja otsuse tegemiseks. Kui komisсар kusa-gil üle seaduse ja oma võimupiiri astub, siis on tema vastutusele võtmiseks kohus olemas ja mis eraldi Viljandisse puutub, siis pööras Ajutine Valitsus esiti Viljandi maakonna valitsuse ja seltskonna tege-laste poole, et need sündsä kandidadi komis-sari kohale ette paneksid. Seda aga

ei tehtud. Nii pea aga, kui Valitsus omalt poolt komis-sari ametisse oli määranud, tulivad Viljandist protestid enne, kui komis-sar midagi ära teha ja ametissegi astuda sai. Mis puutub etteheidetesse kohtuministeeriumi kohta, siis pean tunnistama, et siin vigasid on olnud. Kohtud saivad küll kiirelt töötama pandud, kuid seal tuli sõja hädaoht nii lähedale, et kõigist ametiasutustest ja isegi kohtutest tuli ära anda jõudusid sõjaväkke. See halv-as arusaadavalt mõneks ajaks kohtute tegevuse. Aga seda oli tarvis teha, sest hädaoht oli suur. Praegusel ajal on kohtuministeeriumil juba tarvilisel arvul töö-jõudusid ja ta võib kohtutegevust jätkata. Vangikojad on täis, aga ka selles asjas astutakse energilisi sammusid, et olukor-da lahendada. On arusaadav, et sarnasel segasel ajajärgul, nagu praegu, kuritegevus suur on, seda enam, et mitte üksnes harilikkude kurjategijatega võidelda ei tule, vaid ka välise vaenlase kaasabiliste ja poolehoidjatega oma rahva hulgas. Aga kõik, mis võimalik, on tehtud ja tehtakse. Need on põhjusemõtted, mille järele Aju-tine Valitsus töötanud on — niisama peab ka tulevane Valitsus töötama.

Peaminister K. Päts: Mina olen kohustatud ja sunnitud aru andma ettetoodud etteheidete pääle. Et meil süsteemi pole olnud, on õige. Meie sõjavägi on tõusnud ja tärkanud külmadel hangedel, iseseis-vuse päikese kiirtel, nagu loodus kevadel. Meie püha kevade, meie noorsugu oli meie esimene sõjavägi. Sellest on välja kasvanud meie rahvavägi, kes on täis jõudu ja noorusel, ta on kui noor mets, mis mühab ja kohab. (Elavad kiiduaval-dused.) On õige, et longivad riingi nooredmehed, aga need on haiged, tõbised ja kidurad mitte elu vaid hinge poolest ja need oleksivad meie noort rahvaväge ainult kihvtitanud. Nüüd saavad ka need oma vigadest aru, tulevad maalt oma redurgastest ühes sõjariistadega, paluvad oma teguviisi andeks ja astuvad võitlejate ridadesse. Ka nemad on nüüd juba ärkanud. On õige, et oleme intelligentsi ja Valitsuse asutuste tööjõu sõjaväkke võtnud. Kuid meie olime sunnitud seda te-gema, et mitte etteheidet ei tuleks, et vaesed ehk töölised üksi sõdivad ja vaen-lase vastu need saadetakse, kellel midagi kaitsta pole. Kooliõpetajad tulid ise ja teatasid, et kui juba minna, siis mingi kõik ilma väljavõteteta ja kui saatus tahab, siis sureme ühiselt isamaa eest. Kui aga tagasi tuleme, siis on meil vanaduse päivil meelde tuletada seda aega, mis meil elus kõige ilusam oli — kui meie Eesti Vaba-riiki kaitseme. Mis põhja armeesse puu-tub, siis tuleb tähendada, et ka meie väes mehi on olnud, kes ülekohtu on teinud, sest suure hulga seas leidub ikka ka nõrku iseloomusid, aga seda on ka mujal olnud. Meil puudusid saapad ja kõik muu, mille-

ga põhja armeed varustada, kes meie juurde olid sattunud. Nüüd on aga suur osa nendest juba üle Eestimaa piiri läinud ja võitlevad enamluse vastu. Meie peame neid austusega mäletama, sest iga veri, mis meie vabaduse eest valatud, olgu meile püha ja kallis, ükskõik, missugusest rahvusest ta ka on. Et üks ehk teine asi kaotsi on läinud, ei ole sedavõrd tähtis, kui teised ülesanded, mis Ajutisel Valitsusel on olnud. On varandusi olnud, mis rikki on läinud, aga meie oleme päästnud varanduse, mis meile kõige kallim on, mida koi ega rooste ei riku — oma vabaduse, ja see peab meile igaveste jääma.

Mn. J. Temant (maaliit): Ebamäärased nähtused on ajalooliselt tingitud ja sellepärast ei maksa nendest palju kõnelda. Poliitiliselt mõistame meie küll ühte ja teist hukka, kuid asja peale peame seaduse seisukohast vaatama ning sellepärast ei saa kõiki veel kinni võtma hakata, kelle poliitiline meelsus meile ei meeldi. Enne sõda oli Tallinnas 4 vangimaja vangisi täis, nüüd on meil 2 vangimaja järele jäänud ja sellepärast on arusaadav, et meie ruumi rohkusega kiidelda ei või. Mis puutub mn. A. Veileri etteheitesse, nagu ei oleks Bleimanni asjus veel uurimist alustatud, ei vasta tõeloludele. Tema le on süüdistus ette pandud ja see on sedavõrd raske, et teda lahti lasta ei või. Tallinnas istub praegu 600 inimest, kuna loomulikult ajal vangide arv 1000 ümber oli. Pääle selle on veel küll kontsentratsiooni laagrid, aga need on sõjavangide jaoks. Oleks aeg praktiliste tööde pääle üle minna, seda peaks aru saadama. (Elavad kiiduavaldused.)

Mn. J. Jaakson: Lisan paar sõna juurde. Kommisaride ülesanne peab olema seaduslikkuse üle valvamine, aga ajutiselt on neile õigus antud ka ametnikka ametist tagandada. See on sellepärast, et 1917. aastal valitud nõukogudes isikuid on, kes meie vastaste poole kalduvad ja Ajutise Valitsuse vastu võitlevad.

Mn. K. Ast (s.d.): Viimastel istumistel oli õhk palav. Kahepoolne tagasiastumine: ühelt poolt Ajutine Valitsus, teiselt poolt Maapäeva juhatus. Sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni poolt täna esinedes tahan teravusi ära hoida ja ainult faktisid hinnata. Sõjavägedele on meile ainult tänu avaldada, need on oma töö hiilgavalt teinud. Väärnähtuste ja eksituste eest kannab Ajutine Valitsus vastutust. Katsum ka siin ilma teravuseta olla. Valitsust karmilt süüdistada ei saa juba saatuslikkude asjaolude pärast. Kus enne midagi ei olnud, sääl on nüüd midagi olemas ja sellest ei saa vaikida. Halvaks panna tuleb aga toon, kui katsutakse seletada, nagu ei oleks vigasid olnud. Valitsuse seletustest paistab välja, et maakonna valitsused on süüdi, aga mitte kommissarid. Kas

maksab kommissari instituudiga riigi olemasolemist ühte siduda? Venemaal on kommissaride instituut kõige laiemal alusel välja arenenud, aga mida me sealt näeme? Seletust selleks pole tarvis. Täna mõisteti Saaremaa maakonnavalitsuse ringkirju hukka, aga ometi oli seal juba kommissar ametis ja, nagu näha, ei suutnud ta seda ära hoida. Kalaasjus oleks kokkuleppe teel asja ilusti korraldada võinud. Siin harutatakse Viljandi epopeed, kuid põhjusi pole ette toodud, miks sekretär tagandati ja raamatud aresteeriti. Kõrvvalt on kuulda, et nõukogu koosolekul on lubatud Viljandimaa sõjaväljakohtute tegevust harutada ja uurimisel saadud materjali ette kanda. — Teine asi, millest tähelepanemata mööda minna ei saa, on see, et meie õiguse mõiste rängasti on kannatada saanud. Sõjavälja kohus on kõige valusam küsimus. Räägitakse kaitse sõjast ja et meie ei tohi mitte metsikuks saada. Süütegude nimekirja, mille eest sõjaväljakohtu alla võib sattuda, on mitmes osas ebamäärane. Kes vastutab, et kõige suuremaid väärnähtusi ette ei tuleks? Sõjaväljakohtu seadust tuleks muuta, et mitte lihtsalt poliitilise meelsuse pärast inimesi kohtu alla ei anta ja seda isegi kaugel väeliini seljataguses piirkonnas. See ei ole normaal. Siin peab äärmiselt ettevaatlik olema. Repressioonid ei aita, enamlastel peab jalad alt ära võtma sellekohase Valitsuse politika. Arvan, et pikad rääkimised ei ole tähtsad, vaid see, et üksteisest aru katsutakse saada. Mingisugust ülemineku vormeli sotsiaaldemokraatiline fraktsioon ette ei pane, vaid avaldab ainult järgmise deklaratsiooni: (Vaata lisa nr. 2).

Siseminister A. Peet: Hra K. Asti seisukoht paistab meile imelik. Meil on kõigil püüdmine olnud erakorralistest oludest ja määrustest pääseda. Meie peame selle eest seisma, et kohtadel oleks seaduslikkuse üle valvaja. Asi ei seisa nimes, vaid selles, milles instituudi sisu oleks. Administratiivkohus ei saa valvet teostada ja ise kohut mõista. Peab olema pälekaebaja, ja selleks on kommissar. Ta on ka selleks, et seadusetäitmise üle valvata, ka selles mõttes, et omavalitsuse asutused Ajutise Valitsuse käskusid täitmata ei jäta. Võtame näituseks sarnase asjaolu, millega Tartu maakonna valitsuse esimees toime sai. Ta vaidles Ajutise Valitsuse käsule mobilisatsiooni asjus vastu, seletades, et ega ometi Eestimaa Venemaaga sõda ei taha pidama hakata, ja milleks temale siis üleüldse mehi tarvis läheb ja algas mobilisatsiooniga alles teisekordse kindla käsu järele pääle, aga sellega jäi mobilisatsioon mitu päeva hiljaks. Edasi ei leidnud mobiliseerimisele ilmunud isikud 20. detsembril enam ühtegi komisjoni liiget eest, sest et need kõik paremaks olivad arvanud juba Tartust

lahkuda. Pärnus saadi ärevatel päevadel just kommissari kaudu nii mõndagi parandada. Kui kommissaride nimetamisega eksisammused on tehtud, siis ei tehtud seda meelega. Ei pandud maakonnas kohta peal sündsast isikut ette, siis pidi Ajutine Valitsus selleks väljaspoolt isikut otsima. Instituut, kui niisugune on tarvilik aga seadusliku korra ja veel rohkem, riiklise olemasolemise mõttes. Kui küsida, kus süüd seisab, et kohased isikud kohtadel ei ole, siis on selles süüdi kohalikud omavalitsuse asutused, kes ei ole juhitanud kohaseid isikuid. Ajutine Valitsus ei saa neid käiksest välja raputada. Siin tehakse takistusi seaduslikkuse üle valvamises, kas meelega või järeelmõtlemata. Sarnase instituudita ei endine ega ka tulev valitsus olla ei saa.

Mn. H. Kruus (s.r.): Ei taha peatada üksikute nähtuste peal. Aasta eest oli meie erakonna seisukoht demokratia vastu teine, kui praegu. Ümberhindamine võeti ette. Selgus, et kujunenud oludes demokratia väärtus on, mida töörahvas peab kaitsma. Paremalt poolt on öeldud, et eksitusi on olnud, aga need kanda juhuslik laadi. Kui välja minna Vaba Eesti enesemääramise seisukohast, siis tuleb selleks demokratilisi abinõusid tarvitada. Sõjaväljakohatud on kohtadel tegevad. Viljandis on sõjaväljakohus 15 aastaks sunnitööle mõistnud mehe sellepärast, et ta riigivastase partei liige olla. Ta on pahempoolne s-r. Terve rida otsuseid, mis fikseritud ühte moodu, aga väga lahku minevate karistustega. Tarvastu valla nõukogu, kus enamuse maatameeste käes, on sõjavõimude poolt vangivõetud omavalitsuse viina müümise pärast. Kohtadel on painajalikult mõjuvaid erutavaid nähtusi sõjavõimude poolt. Samasuguse sõjas on Ajutine Valitsus omavalitsuse asutustega, ja paistab, et Valitsusel siin seesama terror on, kui teisepool. Sääln on ristitud ta punaseks, siin valgeks. Ideed ise ei põhjenda seisukorda. Kõrgetel ideedel peavad ka olema kõrged teed ja tahtmised. Sotsialistide revolutsionäride fraktsion mitte osavõttes Ajutisest Valitsusest ja mitte vastutust kandes, on tarvilikuks leidnud siiski mitte tema vastu töötada. Nüüd tervitab tema aga Ajutise Valitsuse lahkumist.

Mn. J. Reintam (rahvaerak.) teeb ettepaneku kõnelejate nimekirja lõpetada.

Ettepanek võetakse vastu.

3. Vaheaja määramine.

Mn. J. Kohver (ml.) teeb ettepaneku kella 8-ni vaheajaga määrata.

Mn. J. Kohver i ettepanek võetakse vastu.

K. Parts (allkiri).

Jul. Seljamaa (allkiri).

K. Ast (allkiri).

A. Veiler (allkiri).

H. Pöhl (allkiri).

LISAD.

LISA nr. 1.

Eesti Ajutise Maanõukogu esimehele.

Minul on au kõikide Eesti Vabariigi sõjavägede nimel tänada Eesti Ajutist Maanõukogu lahke tervituse eest. Olen kindel, et vabariigi sõjaväed ka edaspidi oma kodumaad, Eesti demokraatlist vabariiki niisama vahvalt saavad kaitsma kui nemad seda seniajani on teinud.

Vägede ülemjuhataja kindral-major
Laidoner.

LISA nr. 2.

Eesti Maapäevale teadaanne.

Meie vabariigi sõda toore välise vaenlase vastu on enesekaitse sõda, mida Eesti rahva enesemääramise õiguse, demokratilise riiklike korra ja Eesti iseseisvva ning vaba arenemise kätte võitmiseks peetakse. Ainult teadmine, et meie õiguslike olude ja inimkonna kaunimate väärtuste pärast sõdime on meie vägedele seda kõlblist tugevust annud, ilma milleta nende imestusväärilised sõjalised vägiteod üleüldse mitte kordasaadetavad ei oleks olnud, ja ainult kindel usk meie püüdumiste aususe ning puhtuse sisse on kogu maailma demokraatia poolehoidmise ning toetuse meile varaks toonud.

Eesti vabariik peab käesolevast sõjast iseseisvana ning rahvalikult valitsetavana maana välja jõudma, kus mingisugusele omavalile ja vägivaldale asu ei leidu. Meie omavalitsuse asutused peavad võima ilma mungi administratiivse surveta nende teadu alla usaldatud asju ajada, kandes vastutust ainult oma valijate ja riigi õiguse mõistmise ees.

Laastav sõda on meie maale ja meie rahvale rasket ning teenimata katsumist toonud, kuid hoolimata vaenlase metsikusest peavad meie sõjapidamise viisid inimlikkudeks ja ausateks jääma. Oleks täitsa lubamata ning riigile hukatust toov, kui praegusele sõjale kodu- või klassisõja iseloom antaks. Iga asjata ohver, iga ülearune surmasaatmine väerinna seljaga kõigutab meie vägede kangelasemeelt ja tumestab meie püüdeid teiste rahvaste demokraatia silmis.

Sellest tõetunnistusest välja minnes nõuab Eesti Sotsialdemokraatlike Tööliste Partei Maapäeva fraktsion:

1. Sõjaväe ülemjuhatusel võimupiiride läbivaatamist suurema selguse loomise sihis ja eriti vägede ülemjuhataja võimukonna kitsendamist selles mõttes, et omavalitsuse asutused ainult sõjategevuse piirkonnas tema käsutamise alla käivad, mis juures tal õigus on nende asutuste eesotsas seisvaid isikuid ajutiselt ametist tagandada, kuid iga kord tagandatu vastu administrativ kohtu (ehk selle aset täitva kohtuvõimu) ees kaebust tõstes. Kõigi seniste tagandamiste peale tuleb kui ajutiste peale vaadata.

2. Ajutise Valitsuse poolt loodud komissaride instituudi ärakaotamist, mis juures kohapealsete omavalitsuse asutuste tegevuse seaduslikkuse järele valvamine administrativ kohtute hooleks jäetakse.

3. Sõjavälja kohtute kohta käivate määruste muutmist selles mõttes, et need kohtud ainult sõjategevuse piirkonnas teatud kuritöodes nuhtlust määravad. Väljaspool sõjategevuse piirkonda kordasidetud kuriteod peavad kas kodanliste kohtute, või iseäralistel seadustes ettenäh-

tud kordadel sõja (ringkonna) kohtu mõistmise alla kuuluma. Ühtlasi tuleb väljakohtute asutamise seadus uuesti redigeerida ja sealt muu seas § 5 p. a. ning p. d väljaheita.

4. Kindlate seadusliste tagatiste loomist, et väljaspool lahingu tingimisi mingisuguseid omavolilisi surmamisi ette ei saaks tulla.

5. Kindlate seadusliste tagatiste loomist, et kedagi üksnes poliitilise meelsuse ehk miskisugusesse parteisse kuulumise pärast taga ei kiusataks. Vastutusele võib ainult kindlate süütegude eest võtta. Nuhtluse seadust tuleb sellele vastavalt parandada ning täiendada, muu seas 120 ja 125 paragr. sealt maha kustutada.

Üksnes valitsus, kes neid põhjuseid tunnistab, on meie arvates õigustatud praegusel üleraskel ajajärgul, mil iga eksisamm rängasti kätte tasub, maa etteotsa astuma.

Eesti Sotsialdemokraatlike Tööliste Partei Maapäeva fraktsiooni nimel:

K. Ast (allkiri).